

DOROMB

Közköltészeti tanulmányok 7.

Szerkesztő
CSÖRSZ RUMEN ISTVÁN

Készült a
Nyugat-magyarországi irodalom 1770–1820 Lendület Kutatócsoport keretében
a Bölcsészettudományi Kutatóközpont Irodalomtudományi Intézetében

A borítón:
Jelmeztervek Csokonai Vitéz Mihály *Tempefői c. vígjátékához*
(vízfestmény, 1809 körül)
Csurgó, Csokonai Vitéz Mihály Református Gimnázium Könyvtára, K 90, belső címlap

Könyvünk a Creative Commons
Nevezd meg! – Ne add el! – Így add tovább! 2.5 Magyarország Licenc
(<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/2.5/hu/>)
feltételei szerint szabadon másolható, idézhető, sokszorosítható.
A kötetek honlapunkról letölthetők. Éljen jogaival!

ISSN 2063-8175

Kiadja a *reciti*, a BTK Irodalomtudományi Intézetének
recenziós portálja és hálózati kiadója • www.reciti.hu
Borítóterv, tördelés, korrektúra: Szilágyi N. Zsuzsa
Nyomda és kötészet: Kódex Könyvgyártó Kft.

„Sok dolgomba került, még ezt el csipkettem”

Bodroghy Papp István két gúnyverse

A *Doromb, Közköltészeti tanulmányok 2.* kötetében már közreadtam egy tanulmányt Bodroghy Papp István költészetéről.¹ Abban olyan műveket ismertettem, melyekben Kisfaludy Sándor *Himfyjének* hatása figyelhető meg. Most ettől eltávolodva két olyan gúnyversét mutatom be, melyek forrásai nem az általa kedvelt költők (Csokonai Vitéz Mihály, Kisfaludy Sándor, Dajka Gábor, Berzsenyi Dániel stb.) műveiben keresendők, hanem sokkal inkább a közköltészeti hagyományban.

Bodroghy Papp István 1796-ban született a Vas megyei Uraiújfaluban Papp Ádám szabómester és Szekér Mária hetedik gyermekeként. Tanulmányait a soproni evangélikus líceumban, majd azt követően a pozsonyi és a győri jogakadémián végezte. 1822-ben Mezőberényben találjuk, ahol 1830-ig jegyző volt. Élete ezután az Alföldhöz kötődött: 1840/41-ben Békésre, majd 1858 körül Aradra költözött. 1859. április 30. után, valószínűleg Pankotán halt meg.

Verseskötetét, melynek Bodroghy Papp a *Faragószerék* címet adta, 1824–1825-ben állította össze Mezőberényben.² A kötetbe kerülő verseit az alkotó feltehetőleg másolhatta, ugyanis olvasás közben csak néhány javítással találkozunk. Ezt bizonyítja az is, hogy 8 lapos ívekre írta alkotásait, miközben még a külalakra is akkurátusan ügyelt, hiszen ceruzával margót húzott, és beszámozta az oldalakat. Munkája végeztével pedig könyvkötőhöz vitte, aki egyszerű, puha fedéllel összefűzte.³ Az önálló alkotásokat tartalmazó kötetben 70 alkotás olvasható. Ezek közül 10 episztola, a maradék 60 vers pedig műfaj, stílus és hosszúság tekintetében igen változatos képet mutat.

* Részlet a szerző *Irodalom és művelődés a reformkori Dunántúlon: Bodroghy Papp István költészete* (Budapest, PPKE, 2019) c. PhD-értekezéséből.

1 NEMESNÉ MATUS Zsanett, „»Jelenléted helyett olvasom verseid« (A Bodzafa Lantos): Kisfaludy-hatások Bodroghy Papp István műveiben”, in *Doromb: Közköltészeti tanulmányok 2*, szerk. Csörsz Rumen István, 69–85 (Budapest: Reciti, 2013).

2 Erre utal a kötetben utolsóként datált (1824. október 15.) névnapi köszöntője, a *Méltóságos B. Orczy Theresia neve Innepére*. BODROGHY PAPP István, *Faragószerék*, Győr, Rómer Flóris Művészeti és Történelmi Múzeum, Helytörténelmi gyűjtemény HD.68.1.1, 348–350.

3 Az így elkészült, puha fedéllel összefűzött kötetet leellenőrizte, és nem lehetett megelégedve a könyvkötő munkájával, ugyanis a 14. lapon a következő megjegyzést fűzte hozzá: „Lásd a 15. lapot miszerint tévedet a könyvkötő”. Uo., 14.

A tímár és a nótárius

Bodroghy Papp István *Faragószékében* több gúnyvers is olvasható. Ezek közül az egyik *Horváth Mihályhoz*⁴ szól, mely alkotás 1821-ben készült, a másik a *Cserző*,⁵ melyet nem sokkal később, 1822-ben Uraiuíjfalun írt.

Az első magyar nyelvű gúnyversek a reneszánsz korából, a XVI. századból maradtak ránk. Hogy kedvelt volt már akkor is a műfaj, mi sem bizonyítja jobban, mint hogy egyrészt néhány történetírónk, például Forgách Ferenc és Zsámboky János is jegyezt le pasquillust, másrészt nagy számuk miatt I. Ferdinánd az 1559. február 18-án kelt rendeletében – melyet 1560. augusztus 30-án megújított – megpróbált akadályokat gördíteni a gyakran névtelenségbe burkolózó költők elé. A rendelet szerint pasquillust szerkeszteni és terjeszteni tilos, továbbá akinek tudomása lesz ilyen műről és feljelentést tesz, az 300 aranyban fog részesülni az elkövető vagyonából.⁶ A XVI. század után a XVII. században is kedvelt volt a műfaj, ekkor elsősorban Erdélyben virágzott.⁷ A XVIII. század vége, különösen II. József politikája (melynek során kiéleződött az ellentét az uralkodó és a magyarok, valamint a magyarországi társadalmi rétegek között), illetve a nemesi birtokok felméréseinek időszaka számos újabb pasquillust szült, hangot adva a nemesek véleményének.⁸ A következő korszak, a reformkori diéták ideje is kedvezett az alkalmi verselgetéseknek. A kiadások, közlések szerint a reformkori gúnyversek közül leginkább az országgyűlési – elsősorban az 1825/27-es országgyűlésen született – pasquillusok váltak közismertté.⁹

A reformkori pasquillusok száma az 1839/40-es diétát követően némileg csökkent, hiszen a tömegtájékoztató helyzete javult, gondoljunk Kossuth hírlapírói tevékenységére. A *Pesti Hírlap* ugyan 60 előfizetővel indult útjára, de 1841 nyarán már 500 pest-budai és 3670 vidéki előfizetője volt. 1842 novemberében 4112 példányban adták el, melyből 442 darab pest-budai olvasókhöz került.¹⁰ Mivel az 1830-as években csak a diéta üléseinek tárgyról, illetve a két

4 Uo., 281–286. A kötet 54. szövege.

5 Uo., 306–309. A kötet 59. szövege.

6 RITÓÓK Zsigmondné, „Politikai szatíra Magyarországon a XVI. században”, *Irodalomtörténeti Közlemények* 75 (1971), 265–277, 269. Erről lásd még: BARTUCZ Mariann, „»Minek a pap az ország gyűlésében?«: Antiklerikális iratok az 1790/91-es országgyűlésen”, *Egyháztörténeti Szemle* 11, 3. sz. (2010): 12–25, 17.

7 *Hatvanhat csúfos gajd: XVI–XVIII. századi magyar csúfolók és gúnyversek*, kiad. HARGITTAY Emil, Magyar Hírmondó (Budapest: Magvető Kiadó, 1983), 8.

8 *A magyar irodalom története 1772-től 1849-ig*, szerk. PÁNDI Pál (Budapest: Akadémiai Kiadó, 1965), 123–125.

9 *Külömb-külömb féle jó és rossz szagú virágokkal tellyes kert: Pasquillusok a XVII–XVIII. századból*, szerk. SEBESTYÉN Lajos és SZALAY Károly, Magyar Hírmondó (Budapest: Magvető Kiadó, 1989), 329.

10 KOSÁRY Domokos, „Kossuth és a Pesti Hírlap”, in *A magyar sajtó története: 1705–1848*, I,

tábla vagy az uralkodó és az országgyűlés közti levélváltásról lehetett beszámolni, és nem lehetett sem kommentárokat közölni, sem vitákról tájékoztatni,¹¹ ezért a korabeli gúnyversek olykor kiváló forrásul szolgálnak.¹² Azonban azt nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy a pasquillusokban az író személyes véleménye, politikai beállítódása tükröződik, vagyis a versek tényszerű megállapításai néha megbízhatatlanok. Éppen ezért szükséges, hogy az olvasó mindig megfelelő kritikával kezelje ezeket a műveket.

A pasquillusokat az alkalom szülte, s háttérükben mindig indulat, érzelem húzódott, mely kiváltotta a támadást vagy éppen a méltatást. A legtöbb költemény konkrét személyekről szólt, de előfordult, hogy intézmények vagy éppen törekvések kerültek bírálat alá.¹³ A költemények alkotói – érthető módon – gyakran névtelenségbe burkolóztak, hiszen el akarták kerülni a pellengérré állított személyek rosszallását, vagy éppen a hatalom esetleges retorzióját.

A reformkorban tehát elsősorban az országgyűlésekről tájékoztatták az olvasókat a gúnyversek írói, akik főként – ha azonosítani nem is mindig lehet őket – az országgyűlések követői közül kerülhettek ki. A diéták mellett a vármegyei gyűlések¹⁴ szerepe a reformkort közvetlenül megelőzően, és elsősorban a reformkortól kezdve egyre inkább felértékelődött, hiszen azok váltak a politikai viták főbb színtereivé, a nemesség szócsöveivé. Ezeken is megjelentek hasonló alkotások, melyekben véleményt formálhattak politikáról, vagy egy-egy személyről. Emellett kedvelt verstémák voltak még például a követek magánéletének árnyoldalai, az asszonyok erkölce, a mágnás ifjak hebehurgyasága, a nyelv ügye és

---

főszerk. SZABOLCSI Miklós, szerk. KÓKAY György, 665–678 (Budapest: Akadémiai Kiadó, 1979), 678.

11 Ez nem jelentette teljes egészében azt, hogy semmit sem lehetett tudni az országgyűléseken folyó eseményekről, ugyanis az 1832/36-os diéta idején több sajtótermék is – jurátusok által másolva – eljutott az érdeklődőkhöz. 1833 februárjában Kossuth Lajos Orosz Józseffel együtt jelentette meg a legsikeresebbnek számító és legnagyobb példányszámban megjelenő *Országgyűlési Tudósításokat*, ezt követte Orosz önálló szerkesztésében az 1834 februárjától tájékoztató *Diéta-közlő*. Az 1833 elején meginduló és az év végén befejeződő Kacs Kovits Lajos lapját, a *Constitutionelt Stuller Ferenc vette át Pozsonyi Hír-lapok*, később *Pozsonyi Lapok* címmel. A következő tudósítás, a *Pártatlan* 1834-ben indult Jablanczy István révén. PAJKOSSY GÁBOR, „A reformkori Országgyűlési Tudósítások”, *Levéltári Közlemények* 66, 1–2. sz. (1995): 124–128.

12 Uo., 122–123.

13 VARGA Imre, „A nemesi verses pasquillus, Szentpáli Ferenc”, *Irodalomtörténeti Közlemények* 67 (1963): 287–302, 291.

14 A reformkori országgyűlési pasquillusok mellett kevésbé ismertek az egyes megyékben a politikai csatározások alatt született, történeti forrásul szolgáló versek. Lásd például MOLNÁR András, „Pártküzdelmek költészete: Paszkvillusok, kortesversek a reformkori Zalából”, *Zalai Gyűjtemény* 31 (1990): 193–227; MOLNÁR András, „Egy kortesdal politikai háttere: Sopron vármegye és adminisztrátori rendszere 1845–1848”, *Soproni Szemle* 47, 1. sz. (1993): 61–67; BODNÁR István és GÁRDONYI Albert, *Bezerédy István, 1796–1856*, II (Budapest: Magyar Történeti Társulat, 1920), 65–68.

a klérus. Továbbá külön csoportot képeznek a korszakban az egy-egy személyt kifigurázó gúnyversek, amelyek gyakran beépültek egy-egy hosszabb versezetbe, hogy kellően körülírassák, bemutatassák az adott személyt.¹⁵

A gúnyversek száma az 1720-as évektől egyre gyarapszik – nyilván az írásbeliség terjedésének és a politikai változásoknak köszönhetően. Ez a tendencia az 1840-es évekig tart: a gyűjtéseknek köszönhetően ekkor váltak apránként közkinccsé, a megőrzendő régebbi közköltészet részeivé.¹⁶

Bodroghy Papp István két pasquillusa azokhoz a versekhez áll közel, amelyekben személyek lesznek a gúny tárgyai. Az egyikben egy tímár, a másikban pedig egy Vas megyei asztaltársaság tagjait állítja pellengérré.

A *Cserző* főszereplője egy kézműves, aki a költemény szerint gazdagságával, vagyonával csak azért kérkedett folyamatosan, hogy újonnan, érdemei helyett pénzen megvásárolt nemességét végre elismerjék. Ennek érdekében elsőként kordéja – akárcsak a népmesékben – gyönyörű, négy szürke pej által húzott hintóvá változott, majd földszintes házára még egy emeletet húzatott, s külön művészt hívott kapujának kifaragásához is.

A költemény főszereplőjét azonban sehogy sem fogadta be a nemesi rend, nem adták meg neki azt a kellő tiszteletet, amit elvárt. Az esküdtek, deákok, kancellisták a parasztoknak járó „Kend”-nek szólították. Hiába rendezett vacsorákat, íratott „névéhez ỹpszilon”-t, „házára festeté nemesi czimerét”, és egy billogos „czimeres szép gyürüt öntetett” magának, továbbra is együgyű maradt, aki minduntalan vagyonával tudott csak kérkedni. Halálában utolsó büntetésként koporsójára ráfestettette fiával, Györggyel a címerét, ami valójában a tímármesterség jelvényeit tartalmazta: a faragókaszát (más néven gyalukést), a gubacsot, valamint a kádat, melyben a cserzés folyamata zajlott. „Igy tölté bosszuját a’ nép nyakasságán”.

Elképzelhető, hogy a vers főhőse, a cserző létező személy volt, és Bodroghy Papp talán szabómester apja révén ismerhette Uraiújfaluból. Vagy csak halott egy történetet egy céhmesterről, aki nem feltétlenül volt tímár, és őt öntötte versbe. Vagy egyszerűen csak tükröt mutatott arról a kismemesi közegekről, ami őt körülvette, aminek ő is tagja volt. A XIX. század elején a társadalom alsóbb szintjén álló nemesek és nem nemesek anyagi kultúrája ugyanis lényegében megegyezett. A nemesek emiatt viszont arra törekedtek, hogy valahogy kifejezzék különbözőségüket, amire például a lakáskultúra, a viselet, az ünnepi reprezentációk alkalmasnak bizonyultak. Gyakori volt például, hogy névadás-

15 Lőkös István, „A XVIII. századi országgyűlési pasquillusokról”, *Hevesi Szemle* 12, 3. sz. (1984): 47–52, 51.

16 Csörsz Rumen István, „Gúnyos – gúnytalan: Közelítések a 18. századi magyar közköltészet humorához”, in *Pázmány nyomában: Tanulmányok Hargittay Emil tiszteletére*, szerk. AJKAY Alinka és BAJÁKI Rita, 113–120 (Vác: Mondat Kft., 2013), 114.

nál bibliai vagy idegen hangzású keresztnéveket választottak. Köszönésnél, megszólításnál pedig elvárták, hogy a parasztok előre köszönjenek, és urazzák őket.¹⁷ Többen, ahogy ez Bodroghy Pappnál is látható, fogékonyak lettek új műveltség befogadására is. Továbbá a költő apja és nyilván ő maga is észrevette, saját bőrén megtapasztalta, hogy a szabóság nem jár nagy előmenetellel, sőt birtokok sincsenek, ezért kitörési lehetőségként az értelmiségi pályát kell választani. A nemesekre oly jellemző göggel felvértezett tímár a paraszti-kézműves közegekből akart kitörni. Ám mivel előjogai új keletűek voltak, ezért a zárt közösség, melynek tagjai közül sokan már a középkorban megszerezték nemességüket, elutasította őt. Bodroghy Papp ugyan kigúnyolja tulajdonságai miatt, miszerint mennyire becsvágyó, féltékeny, törtető, pazarló és korlátolt volt főhőse, de a nevében megjelenő -y mégis eszünkbe juttatja a költő és testvérei Bodroghy Papp predikátumának újrafelvételeét.

A *Horváth Mihályhoz*¹⁸ című gúnyversében Bodroghy Papp István Kemenesalja nagyjait, „Ordó”-ját – valószínűleg egy asztaltársaság tagjait – gyűjtötte egybe, természetesen kifigurázva őket. Már rögtön a vers elején megmosolyogtat a Kemenesalja azonosítására használt Vas Pál Lyuka, vagy kemenesi szójárással „Vas Pá'liktya”, ami egy nehezen elérhető barlang volt. Egy régi történet szerint a kuruc korban egy Vas Pál nevezetű ember élt ott hosszú ideig a labancok elől menekülve.¹⁹

A költő először a „győri Tornyost” jellemzi, aki csoszog, és francia mintára idegen, „német parókát” hord. Őt az „aber Herr huszárnak” titulált személy követi, aki a köznemesség körében elterjedt divat szerint németül akar beszélni, de mivel nem tud jól, ezért elvétele magyarul is megszólal: „Az ein, zwei, 's több latter, hogy lett littlottokra”. A plébános – nagy valószínűséggel – egy mulatozás után püspökének sem adta meg a kellő tiszteletet, és a „Kárl steh auf helyett” bizonytalan járása miatt nekiesett. Sőt pisztolytáskáját Bibliának álcázta.

Ezután megjelenik egy kapucinus szerzetes is, aki a vers szerint gyakran részt vesz táncmultságokon. Ez a vád igen durvának tekinthető, hiszen a kapucinusok szigorú életet folytatnak, amit a szegénység, tisztaság, engedelmisség hármasa határoz meg. Bodroghy Papp István az egyházi személyekben evangélikusként a katolikus egyházat gúnyolhatta ki.

Majd a viceispán is szóba kerül, aki szintén nem lehetett makulátlan, csak „Jancsi az átkozott / Minden ebéd után” hazudott róla. Az obermester még

17 *Magyarország története a 19. században*, szerk. GERGELY András (Budapest: Osiris Kiadó, 2003), 94.

18 Horváth Mihály a *Faragószékben* a gúnyversen kívül A *Bodzafa Lantosban* is előkerül, a költő az ő házasságán mereng el. Horváthról mindössze annyit sikerült kideríteni, hogy 1835-ben a Vas megyei Sorkikisfaludon (ma: Sorkifalud) írták össze nemesként. SCHNEIDER Miklós, *Vas vármegye 1835. évi nemesi összeírása* (Szombathely: 1937), 17.

19 SASS János, „Kemenesalja”, *Evangélikus Népiszkola*, 1, 6. sz. (1889): 178.

mindig a törökkel harcol, főleg miután néhány pohár pálinkát megiszik. Majd Bodroghy Papp nagyon visszafogottan érzéki örömeiről is beszámol: „Görög” meglátta fiát „az oldal szobába [...] nyisz nyuszos dolgába”, és megjelenik egy pipázó nagy Ur is, aki a *Don Quijotéből* merített kocsmároslánynya, „Dulcziniájára a’ midőn fel mászott”. Ebbe az ordóba a költő – humorosan megjegyezve – csaholással szeretne bekerülni, mert ismeri ezeket a „Tisztviselőket”. Így az archivarius urat, aki munkájából fakadóan számon tartja az urakat, és a költő kéri, hogy „Számomra nékem is töltsön egy poharat / A porticulumba nevemet írja be”. Természetesen a levéltáros is multság tárgya lesz; hipochondriája miatt „Sárvárról Doktort is hozatott”, mert úgy érezte kisebb, banális betegsége miatt, hogy „a’ halál, ollya soká a’ párnáján hevert”.

A tagok bemutatása után a költő képzeletben felmegy a mennybe, ahol szintén furcsa társaság trónol. Találkozik Jupiterrel, akitől egy villámot szerez és Apollóval, a zene istenével, aki pedig egy paraszti hangszeren, dudán játszik. A mitológiai istenek mellett vagy inkább helyett azonban különös módon katolikus szentek is feltűnnek. Bodroghy Papp a legendájukból kölcsönzött tulajdonságaikat, cselekedeteiket idézi fel, legtöbbször gúnyosan, kifordítva és eltorzítva. A protestáns poéta elegáns szellemességgel az egyháza által elutasított, babonás szentkultuszt a görög mitológia mesevilágába utalja. Forrása valószínűleg népi kalendárium vagy csúfoló lehetett, ahol az egyes szentek ünnepeit összekapcsolták időjóslással, mezőgazdasági munkákkal vagy eseményekkel. Így találkozunk például Szent Polikárral (február 23.), aki parókájával a farsangra hív, Szent Gergellyel (március 12.), a tanítók védőszentjével, akinek napján a kisgyerekek elindultak a falvakban és adományokat gyűjtöttek tanítóiknak. Szent Flóriánnal (május 4.), aki az égő házak helyett a húsvéti sonkára önti vizét, vagy Szent Pongráccal (május 12.), az első fagyos szenttel, akit fenékbe billentenének a fagykár miatt. Feltűnő, hogy a szentek jó része, például Szent Pongrác, Szent Flórián, Szent Gál, Szent Brúnó vagy Szent Wolfgang bajor és osztrák területeken, Magyarországon pedig főleg a nyugati határszél német lakossága között volt népszerű.²⁰ Hogy hogyan jutott hozzá Bodroghy Papp István egy jámbor katolikus hívek számára kiadott, nagy valószínűséggel német kalendáriumhoz? Bizonyára a Vas megyei Horváth Mihály szülőfalujában, a Mária-búcsújáról híres Cellben.

A férfi szereplőkről viszont, akik létező személyek lehettek („többnyire esmérem” – olvasható a versben), a fülébe jutott történeteket gyűjthette össze és jegyezhetette le, melyre a költeményből az „ezt hallottam”, „tudom a’ szép históriát”, „sok dolgomba került, még ezt el csipkettem” sorok utalnak.

A *Horváth Mihályhoz* szép példája a XVIII. században a közköltészetben előretörő imagológának, és közelít a makaronikus csúfolókhoz is, ahol a magyar

20 BÁLINT Sándor, *Ünnepi kalendárium*, I–II. kötet, hálózati kiadás (Budapest: Neumann Kht., 2004), <http://mek.oszk.hu/04600/04656/html/index.htm>

szavak közé más – ebben az esetben latin, német és francia – szavak vegyültek.²¹ Latin például az *ordo, recommendatio, promotio, praeses, archivarius, archivum*; német kifejezés az *aber Herr (Huszár), Röth(kapu), ein, zwei, latter, steh auf, oberster* és francia a *zsén, zseni*.²² De kapcsolódik azokhoz a paródiákhoz is, melyet protestánsok írtak szerzetesek kigúnyolására.²³ Ebben Bodroghy Papp a püspök, a plébános és a kapucinus szerzetes mellett a katolikus szenteket is ki-figurázza. Mindezek mellett ez a költemény kapcsolódik a *Cserző* című vershez is, mert a gúny tárgya ugyancsak a nemesség. Bodroghy Papp maradiságukat kritizálja, duhajkodó, mulatozó életvitelükkel és a korszakban hódító idegen divat majmolásával teszi őket nevetségessé.

A pasquillusok közé sorolhatók még a kötetből az iskolai, poétikai gyakorlatok emlékét őrző epigrammák,²⁴ *A' Bakonyi Urfi házassága*²⁵ és *A' Párna szék*²⁶ című versek is. A tömör, kétsoros szövegekben idős agglegényeket, csúnya arcú és könnyűvérű lányokat, valamint az életben bátortalanokat említ. *A' Párna szék*-ben a nemesek kicsinyességét, az anyagi helyzetükkel való kérkedést és annak összevetését, valamint a parasztoktól való elkülönülésüket állítja a középpontba. Bodroghy Papp István ítéletet mond műveletlenségükről is, és a társaságot kártyajáték közben ábrázolja. *A' Bakonyi Urfi házassága* az asszonycsúfolók közé sorolható. A vidéken maga számára párt nem találó fiatal férfi a pesti lányok között – akiknek a soraiban vannak rondák, buták, szemérmetlenek, hazudósak, gőgösek stb. – néz körbe házasság céljából.

Ez utóbbi versnek lehet párja a Győrben 1834-ben, húsvét második vasárnapján „Tűzbe jövő Nekeresdy Pál, Csokoldi Veszedelmes Péter, Ölelkezdi Jójárt Mátyás, Nyalodi Kézszerítő Ödön, és az egész regiment komái” által írt asszonycsúfoló is. A „költők” szintén házasságkötés miatt néztek körbe a lányok (összesen 91) között, akiket koruk szerint négy osztályba soroltak. Őket külső, belső tulajdonságaik és műveltségük alapján osztályozták, végig aggódva azon, hogy a fiatal hölgyek nem találnak maguk számára párt. A kutatásokból azonban kiderült, hogy sokan férjhez mentek közülük.²⁷

21 CsÖRSZ, „Gúnyos – gúnytalan...”, 116.

22 Lásd *Magyar etimológiai szótár*.

23 CsÖRSZ, „Gúnyos – gúnytalan...”, 117–118.

24 A *Faragószék* alábbi szövegeiről van szó: *Notelenfj*, 27 (11. sz.); *Ilka*, 27 (12. sz.); *Másik*, 27 (13. sz.); *Jósy*, 35 (17. sz.); *Epigramma*, 48 (23. sz.).

25 *A' Bakonyi Urfi házassága*, 286–292 (55. sz.).

26 *A' Párna szék*, 323–325 (64. sz.).

27 A kutatás előadás formájában hangzott el 2013. október 17-én a XVI. Győri és II. Kisalföldi Levéltári Napon, NEMESNÉ MATUS Zsanett, „Komatál” – Adatok Győr reformkori társadalomtörténetéhez címmel. A tanulmány elkészítése folyamatban van.

Cserző

Cserző a bőrköt mind addig vakarta
Hogy magát mint Timár jól meg is takarta
Szép háza, értéke, 's pénze annyi vala
Mint a' Sós tengernek Héring nevü hala
Előbbi Kordéja szép Hintóvá vála
Mellyet a' látvánság bamulva csudála
Midőn a' Kövekkel ki rakott utzának
Közepén négy szürkék véle elfutnak
A' szobák, hol előbb a' Bőrök függének
A' nyájas Társasság bálházi levének
Zöld színü házára még két emeletett
Költségess mivekkel, 's móddal emeltetett.
A' Kapuja felü a' bőség Istene
Egy képfaragónak keze által mene
A' polgárok előtt volt is tekéntete
Nemzetes lett neve, és süvegöltete
'S a' ki e' titulust nékie meg adta
Minden héten kétszer ebédre hivatta
A' ki pedig nála Kalapját le vette
Azt a' párna székre jobbjára ültette
Hol alkalmas hasán pihenő kezekkel
Keze beszélleni mosolygó szemekkel
Az elmúlt időknék egyszerűségéről
Szorgalmával takart, és szerzett pénzéről
Hány ezer forintja jut Rozi lányának
Mi lészen birtoka György mester fiának
Az emberszóllásnak képtelenségéről
A' mostani világ korcs fesletségéről
A' módi üzések rettentőségéről
A' Komédiák[na]k illetlenségéről
'S több e' félieket elől bölcselkedett
Még vendégje tőle meg menekedhetett
A' kit is együgyü mosolygási között
A' grádicsig magát ajánlva üldözött
De mint hogy mint szokás asszonytól született
Tökéletes boldog itt ő sem lehetett
Vidám napja néha felhőbe ütközött
'S azon kellemetlen bal esetek között
Mellyek boldogságát leg inkább zavarták

A' volt a' leg nagyobb, hogy a' Vármegyének
Esküdti uralni őt meg nem akarták
'S a' Deákok néki sőgöt nem vetének
'S a' város házánál lévő Canczellisták
Csak Kendnek nevezték, 's a' pajkos Juristák
Nem döfködtek többé Szivembe ilyen tört
Egyszer haza menet dünyögve magába.
A' levakart szőrért jött pénz a' ládába
Hever – veszek rajta majdan egy hunyt bőrt
Meg lett – nem sokára ki hirdetett nemes
Ember volt, 's nevéhez ýpszilon nyomatott
'S a' Kapuja előtt egy potrohos veres
Ruhás más nap mindjárt fel, 's alá ballagott.
És hogy meg tiszteljék már most a' Juristák
'S Garsok[na]k fogadják őt az armalisták
Magához hivatá a' festés emberét
'S házára festeté nemesi czimerét.
'S hogy az esküdteket moresre hozhassa
El szaladott tüstént Kötényes inassa
Az arany miveshez, ki mint csak jöhetett
Jött, 's ezzel czimeres szép gyűrüt öntetett
Az esküdt urakat ebédre hivatta
Billeges gyűrűjét előttek forgatta.
De ezek[ne]k szemek a' nemes jegy helyett
Mindég a' Körmöczi hat aranyira esett
'S hogy az emberek sem bámulták a' házon
Festett kasza, gubats, 's Kád czimeri vázon
A' mint képzelhetni ezért boszankodott
Az elégtételről mélyen gondolkodott
Be vévén személyét egy oldal szobába
Törte marta eszét, 's tünődött magába
Erővel kell őket reá birnom így szólt
Akaratjok ellen nézzék czimemet
Kénytelen tiszteljék szerzett érdememet
'S mit tett? még az éjjel szerentséssen meg holt
'S meg hagyta György fiát el úgy temettesse
Mint illik fáklyákkal, és hogy koporsóján
Czimerét a' népség festve szemlélhesse
Igy tölté boszuját a' nép nyakasságán.

Horváth Mihályhoz

Nagy hir ütötte meg Kemenes allyából
Az én fülem gombját a' Vas pál lyukából
Hogy a' Tekéntetes Nemes Vas megyének
Nagyjai egy Ordót mostan teremtének.
Nyájas Társaságnak nevezni ezt hallom
A' Rendbe be lépni szeretném meg vallom.
De hogy az ajánlás, 's Recomendatio
Szükséges, hogy legyen utóbb promotio
Ezt még vakarista koromba értettem
Hogy így teszek én is magamba fel tettem
Azért Tekéntetes Notarius Uramhoz
mint leg első téli nagy patronusomhoz
Térdet, fejet hajtva, ime el czammogok
'S egy kis segétségért mélyen fohászokodok
Legyen olly jó hozzám, ajánljon engemet
'S olvassa meg szépen kérem Levelemet.
Miben áll a' Rendnek Fő kötelessége
Meg fogta eszemnek zugott bölcsessége
utolsó nem leszek már azt csak fogadom
személyessen erről majd példáim adom.
Mondja meg addég is, alsónak felsőnek
Tudom én is Fáját a' kakasülőnek
Mert a' győri Tornyos hozzám el csoszogott
Tudom, hogy a' német parokát mint dug ott
Az aber herr Huszár miképp hajszalazott
Mikor a' Röthkapun a' fullér bémászott.
Az ein, zwei, 's több latter, hogy lett littlottokra
Hogy pasmit a' Barát olvasni meg hívá.
Tudom a' Plebanus Püspökjét hajnalba
Kárl steh auf helyett mint lökte oldalba.
A' pébel, hogy váltá fel a' Szent Bibliát
Pisztoly tokról tudom a' szép históriát.
A' Capuczinusnak mint folyt ki a' béle
Kazánbéli Tánczról a' midón meséle
A' Viceispányról Jancsi az átkozott
Minden ebéd után miért hazudozott.
Mint kell meg pecsülni mostan a' Zsenókat
Hogy kell válogatni a' piros almákat.
Mit mondott a Görög az oldal szobába

Gyurka fiát látván nyisz, nyuszos dolgába.
Miként utazott el Herója, és Cloris
Az uton mért zörgött a' Castrum doloris.
Nem vagyok én többé olly pimasz Uriel.
Hogy ne tudnám mikor vagyon Szent Dániel.
'S a' mi több, ditsőség légyen Kemenesnek
Esmérettségébe vagyok a' praesesnek.
Hiven szolgáltam őt mint obesteremet
Fal törönek teve az Urak engemet
Midön a' törököt a' nyári Détával
Szörnyen aprétottuk Kalinko szablyával
A' Marczalnak üzni én is segétttem
'S a' poharak körül, mint telt emberkedtem.
'S A mint egy nagy mogolt a' földre ejtettem
Háta közepéből szép szijjal metztettem
mellyen a beretvát ha kétszer meg huzom
Az Isten nevébe szakállom le nyuzom.
'S egy pipa a' mellyből a' nagy Ur pipázott
Dulcziniájára a' midön fel mászott
Sok dolgomba került, még ezt el csipkettem
Mert Kókai a' lencsét majd hétszer meg ettem
Ezen valóba szép egypár láritásom
Az Uré csak légyen igazi Jónásom.
Mint ez, kiabáljon Kemenes mentébe
Csaholjon bé engem Praeses Kegyelmebe.
A' Tisztviselőket többnyire esmérem
Emlékezzenek meg én róllam is kérem
'S különösen kérem archivarus Urat
Számomra nékem is töltsön egy poharat
A' porticulumba nevemet írja be
Az archiviumba rend szerint igya be
Latá hogy beteg lenni egyszer méltóztatott
'S magának Sárvárról Doktort is hozatott
Gyászos nyöszörgését eleget sajnáltam
's hidje, meg 's el tiszta szivemből kivántam
Isten hogy könnyétse az ágya szalmáját
De ha ő nem hozta előbb el ruháját
Mit tehettem róla hogy hozzá míg gust tekert.
A' halál, olly soká a' párnáján hevert
Azért hát én reám neis boszonkodjon
Hanem e' dologba mint lehet mozogjon.

Hogy fogom a' napot hejjába nem rúgja
Itt a' vessző alatt leszem zseni király
Ki tettzik ebből is, hogy velóm nem gyerek
'S tudom, hogy én ezért egy kis fritskát nyerek
Mellynek erejétől gyengén el szédülök
'S az egek egébe szépen fel repülök.
Jupiter Uramtól, hol egy kis menykövet
El csipek, melly engem mindenüvé követ
'S hanem hiszi kinek virtusim jelentem
Annak nyaka közé szépen le cseppentem.
Azért légyen meg hát a' kis bunkós vége
Légyen az Urnak is annyi embersége.
A' mellyért Ágoston az Urat rúgja meg
Apollonius egy dudával áldja meg
Ugrassa az Urat Ugrinus czuczája
Tegye termékennyé szent Pálnak kapája.
Pancratius amugy rugja meg jól farba
Chrysostomus Bankót czipeljen fuvarba.
Blasius fujja fel, mint a' Figh bivalya
Éljen az Ur erre szép Cadentia-ra.
Florián öntse le nagy erejü vizét
Hogy jobban érezze a' Sonkának izét.
Simplicius adjon ezen bölcsességet
Gergely pedig tojás, 's szalonna bőséget.
Miklós ijeszte meg minden Ellenségét.
Faustus öklözze hátán mesterségét.
Gallus ordétsa meg élete hajnalát.
Melly is olly szép lészen mint a' minőt ma lát.
Brunó vegye elől husvéti Brugóját
Cuspin vakarja meg, hol viszket gatyáját
Volffangus fujja meg lyukába soháját
Polikarp fejére huzza parókáját
Mellyben a' Farsangon majd a' Czeli bálba
Meg jelenjen az Ur egész parádába.
'S te Notárus Uram olly nagyot ugorjon
Hogy lába az Égen tüstént lyukat furjon.
Mid ezek[ne]k után, ajánlom magamat
'S ha nem bálnya az Ur leteszem tollamat
Uri favoriba, mellyek igen nagyok
Mely fohászkodással ajánltatva vagyok.